

PÖYTYÄN KUNNAN VAMMAISPALVELUIDEN OHJEET

Hyväksytty perusturvalautakunnassa
15.4.2020

Sisällys

1.	YLEISET SÄÄNNÖKSET	1
1.1	Vammaisen henkilö.....	1
1.2	Palvelusuunnitelma	1
1.3	Hakeminen ja päätöksenteko	2
1.4	Muutoksenhaku.....	2
2.	KUNNAN ERITYINEN JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUS JA SEN PIIRIIN KUULUVAT PALVELUT SEKÄ TALOUDELLISET TUKITOIMET (SUBJEKTIIVISET OIKEUDET).....	3
2.1	Vaikeavammaisten kuljetuspalvelu (VpL 8 § 2mom. ja VpA 4 §, 5 §, 6 §).....	3
2.2	Henkilökohtainen apu (VpL 8 §, 8c §, 8d §).....	5
2.3	Palveluasumisen järjestäminen (VpL 8 §, VpA 10 §, 11 §).....	9
2.4	Asunnon muutostyöt (VpL 9 § ja VpA 12 §, 13 §).....	10
2.5	Asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet (VpL 9 § ja VpA 12 §, 13 §)	11
2.6	Vaikeavammaisten päivätoiminta (VpL 8 §, 8b §)	12
3.	HARKINNANVARAISET PALVELUT JA TUKITOIMET (MÄÄRÄRAHASIDONNAISET PALVELUT).....	13
3.1	Sopeutumisvalmennus (VpL 8 §, VpA 15 §).....	13
3.2	Päivittäisissä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet (ei autoon kuuluva) (VpL 9 §, VpA 17 §)	14
3.3	Autoavustus (VpL 9 §, VpA 17 §)	14
3.4	Ylimääräiset vaatekustannukset (VpL 9 §, VpA 15 §)	16
3.5	Ylimääräiset erityisravintokustannukset (VpL 9 §, VpA 19 §).....	16

1. YLEISET SÄÄNNÖKSET

1.1 Vammainen henkilö

Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan vammaispalvelulaissa (380/1987) henkilöä, jolla on vamman tai sairauden johdosta pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista (VpL 2 §).

Pitkäaikaisuudella tarkoitetaan sitä, että henkilöllä on vammasta tai sairaudesta johtuen vähintään yli vuoden kestävä haitta.

Palvelujen järjestämisvelvollisuus ja lain toissijaisuus

Vammaispalvelulain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että vammaiselle tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Palveluja ja tukitoimia järjestettäessä on otettava huomioon asiakkaan yksilöllinen avun tarve. (VpL 3 §.)

Vammaispalvelulain mukaan kunnalla on erityinen järjestämisvelvollisuus vaikeavammaisille tarkoitettuihin subjektiivisiin palveluihin ja tukitoimiin. Lisäksi vammaispalvelulain mukaan myönnetään harkinnanvaraisia palveluita ja tukitoimia, jotka ovat tarkoitettu kaikille vammaisille ja ovat määrärahasidonnaisia.

Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään silloin, kun vammainen henkilö ei saa riittäviä tai hänelle sopivia palveluja muun lain nojalla. Vammaispalvelulakiin nähden ensisijaisia lakeja ovat esimerkiksi sosiaalihuoltolaki, varhaiskasvatuslaki, laki omaishoidontuesta, sairausvakuutuslaki ja perusopetuslaki. Vammaispalvelulaki on kuitenkin lähtökohtaisesti ensisijainen kehitysvammalakiin nähden. (VpL 4 §.)

1.2 Palvelusuunnitelma

Vammaisen henkilön tarvitsemien palveluiden ja tukitoimien selvittämiseksi on ilman aiheetonta viivytystä laadittava palvelusuunnitelma siten kuin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 7 §:ssä säädetään. Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on laadittava palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma, jollei kyseessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus tai jollei suunnitelman laatiminen muutoin ole ilmeisen tarpeetonta.

Palvelusuunnitelma on tarkistettava, jos vammaisen henkilön palveluntarpeessa tai olosuhteissa tapahtuu muutoksia sekä muutoinkin tarpeen mukaan. (VpL 3a §.)

1.3 Hakeminen ja päätöksenteko

Vammaispalvelulain mukaisia tukitoimia ja palveluja myönnetään henkilöille, joilla kotikuntalainen mukainen kotipaikka on Pöytyä. Vammaispalveluiden ja tukitoimien hakuaika on ympäri vuoden. Hakemuslomakkeita saa Pöytyän kunnan sosiaalitoimistosta, kunnanvirastosta ja kunnan internetsivuilta. Vammaispalvelulain mukaisia palveluita haetaan pääsääntöisesti kirjallisesti. Hakemuksesta tulee käydä ilmi palvelun tai taloudellisen tuen tarve. Hakemukseen liitetään lääkärintodistus, joka saa olla enintään vuoden vanha hakemusta jätettäessä. Tarvittaessa hakemukseen voidaan liittää fysioterapeutin, toimintaterapeutin tai kuntoutusohjaajan lausunto, kuntoutussuunnitelma tai vastaava. Asunnonmuutostöistä tarvitaan lisäksi kustannusarvio. Hakemus toimitetaan sosiaalitoimistoon.

Vammaispalvelujen ja tukitoimien tarve on selvitettävä vammaisen henkilön tilanteen ja olosuhteiden edellyttämällä tavalla. Selvittäminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä (7) arkipäivänä siitä, kun vammaisen henkilö tai hänen laillinen edustajansa on ottanut yhteyttä vammaispalveluun. Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia koskevat päätökset on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen (3) kuukauden kuluessa siitä, kun vammaisen henkilö tai hänen edustajansa on esittänyt hakemuksen, jollei asian selvittäminen erityisestä syystä vaadi pidempää käsittelyaikaa. (VpL 3a §.)

Vammaispalvelulain mukaisia taloudellisia tukitoimia on haettava kuuden (6) kuukauden kuluessa kustannusten syntymisestä (VpA 20 §).

Päätös tarkistetaan aina, kun asiakkaan olosuhteet muuttuvat. Muuttuneiden olosuhteiden ilmoittaminen sosiaalitoimistoon on asiakkaan vastuulla.

Palveluja koskevia takautuvia päätöksiä ei tehdä. Palvelu alkaa aikaisintaan päätöksentekoajankohdasta tai seuraavan kuukauden alusta.

Vammaisen henkilön omainen tai läheinen henkilö ei voi tuottaa hänelle myönnettyä kuljetuspalvelua millään tavalla (yrittäjänä, laskulla, alihankkijana, renkinä tms.) ja laskuttaa siitä Pöytyän kuntaa. (Täsmennys hyväksytty perusturvalautakunnassa 20.1.2021.)

1.4 Muutoksenhaku

Viranhaltijan tekemään päätökseen haetaan oikaisua Pöytyän perusturvalautakunnalta, jonne oikaisuvaatimus on toimitettava 30 vuorokauden kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Perusturvalautakunnan tekemään päätökseen on mahdollista hakea muutosta valittamalla siitä Turun hallinto-oikeuteen.

2. KUNNAN ERITYINEN JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUS JA SEN PIIRIIN KUULUVAT PALVELUT SEKÄ TALOUDELLISET TUKITOIMET (SUBJEKTIIVISET OIKEUDET)

Kunnalla on erityinen järjestämisvelvollisuus vaikeavammaisten henkilöiden palvelujen ja taloudellisten tukitoimien järjestämiseen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee niitä suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista.

Vaikeavammaisuuden määrittely perustuu sekä sosiaali- että terveydenhuollon asiantuntijan arvioon. Terveydenhuollon asiantuntija arvioi toiminnallisten esteiden pysyvyyden sekä vamman tai sairauden keston. Vammaispalvelun viranhaltija arvioi fyysisen ympäristön, palvelukokonaisuuden, sosiaalisen tilanteen sekä muiden yksilöllisten tekijöiden merkityksen palvelutarpeen kannalta.

Päätöksenteossa on otettava huomioon, että vammaispalveluilla on tarkoitus saattaa vammainen henkilö yhdenvertaiseen asemaan vastaavan ikäisten vammattomien henkilöiden kanssa. Henkilökohtaisen avun (VpA 8c §) päätöksenteossa palvelun myöntäminen kohdennetaan lain mukaan henkilöille, joilla avun tarve ei johdu pääsääntöisesti ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista. Vammaispalvelulaissa ei muuten ole ikään perustuvia määrittelyjä. Päivätoiminta lain tarkoittamassa mielessä on kuitenkin tarkoitettu työikäisille vaikeavammaisille henkilöille.

Kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvat palvelut ovat:

- Vaikeavammaisten kuljetuspalvelut
- Henkilökohtainen apu
- Palveluasuminen
- Asunnon muutostyöt ja asunnon välineet ja laitteet
- Vaikeavammaisten henkilöiden päivätoiminta

2.1 Vaikeavammaisten kuljetuspalvelu (VpL 8 § 2mom. ja VpA 4 §, 5 §, 6 §)

Kuljetuspalvelu on tarkoitettu korvaamaan sellaista julkista joukkoliikennettä, joka ei ole vaikeavammaisen käyttäjän kannalta riittävän esteetöntä tai omatoimisesti saavutettavaa.

Kuljetuspalvelujen tavoitteena on edistää vaikeavammaisten tasa-arvoa ja toimintamahdollisuuksia.

Vammaispalvelulain mukaan kuljetuspalveluja ja niihin liittyviä saattajapalveluja järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja joka ei vammansa tai sairautensa vuoksi voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia (VpA 5 §).

Vammaispalvelulain mukaan kuljetuspalveluja on järjestettävä siten, että vaikeavammaisella henkilöllä on mahdollisuus suorittaa välttämättömien työhön ja opiskeluun liittyvien matkojen lisäksi vähintään 18 yhdensuuntaista jokapäiväiseen elämään kuuluvaa asiointi- ja virkistysmatkaa kuukaudessa.

Jokapäiväiseen elämään kuuluvia asiointi- ja virkistysmatkoja ovat vaikeavammaisen henkilön asuinkunnan alueella tapahtuvat tai lähikuntiin ulottuvat matkat. Kuljetuspalveluja ja siihen liittyviä saattajapalveluita myönnetään Pöytyän kunnan lisäksi lähi- ja asiointikuntiin. Kaikkien Pöytyän kuljetuspalveluiden asiakkaiden lähi- ja asiointikuntia ovat Aura, Lieto, Loimaa, Oripää, Turku ja kauppakeskus Mylly Raisiossa. Kunnat on jaettu siten, että vanhan Yläneen alueella asuvien lähikunnaksi luokitellaan myös Mynämäki ja Säskylä sekä vanhan Karinaisten ja Pöytyän alueella asuvien lähikunnaksi luokitellaan myös Marttila.

Työmatkoja myönnetään työsuhhteessa oleville ja yritystoimintaa harjoittaville vaikeavammaisille henkilöille. Työmatkat myönnetään pääsääntöisesti asuinkuntaan tai lähikuntiin. Kunnan korvattaviksi tulevat tällöin kohtuullisiksi arvioitavat kustannukset. Työmatkoista peritään asiakasmaksuna omavastuu, joka määräytyy ”Matkahuollon myymät bussiliput 1.7.2014 alkaen”- taulukon mukaan. Työ- ja opiskelumatkat kilpailutetaan Pöytyän kunnan yleisten hankintaohjeiden mukaisesti (hankintaohjeet hyväksytyt kunnanhallituksen päätöksellä 14.10.2019.)

Vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut ovat toissijaisia muun lain perusteella saataviin kuljetuspalveluihin nähden.

Matkojen myöntäminen ja omavastuuosuudet

- Perusturvalautakunta on 15.4.2020 § 45, vahvistanut kokouksessaan taksikorttiohjeet vaikeavammaisten kuljetuspalvelun käyttäjille 1.3.2020 alkaen. Ohjeet on julkaistu kunnan kotisivulla www.poytya.fi.
- Asiointi- ja virkistysmatkoina myönnetään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa.

- Opiskelumatkoista peritään omavastuu, joka pääsääntöisesti määräytyy samoin kriteerein kuin Kelan kulloinkin voimassaolevan koulumatkatuen opiskelijan oma maksuosuus. Tätä sovelletaan myös niihin opiskelijoihin, joiden päivittäisen koulumatkan pituus on alle 10 kilometriä tai opiskelupaikka on ammattikorkeakoulu tai yliopisto. Ensisijaisesti etuutta tulee hakea Kelasta. Niillä opiskelijoilla, joilla opiskelumatkat eivät ole päivittäisiä, peritään omavastuu samoin perustein kuin työmatkoista.
- Opiskelumatkat järjestetään ensisijaisesti ryhmäkuljetuksina.
- Harrastusluonteista opiskelua ei voida pitää vammaispalvelulain ja –asetuksen mukaisina kuljetuspalveluihin oikeuttavina opiskeluun liittyvinä matkoina, vaan näihin matkoihin tulee käyttää vapaa-ajan matkoja.

Poikkeukset kuljetuspalvelumatkoissa

- Kuljetuspalvelua voidaan erillisellä viranhaltijan päätöksellä poikkeustapauksessa myöntää käytettäväksi myös muussa toiminnalliseksi lähikunnaksi katsotussa kunnassa asiakkaan yksilöllisen tarpeen ja asiakkaan esittämien erityisten painavien syiden perusteella.
- Mikäli vammaispalvelulain mukaisen kuljetuspalvelun myöntämiselle asetetut kriteerit eivät täyty, voidaan hakemus käsitellä myös sosiaalihuoltolain mukaisten liikkumista tukevien palveluiden kriteerien perusteella.

2.2 Henkilökohtainen apu (VpL 8 §, 8c §, 8d §)

Henkilökohtaista apua myönnettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka tarvitsee pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden johdosta välttämättä ja toistuvasti toisen henkilön apua päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä.

Pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista johtuva avun tarve ei oikeuta vammaispalvelulaissa tarkoitettuun henkilökohtaiseen apuun. Ikäihmisille suunnatut palvelut ja tukitoimet järjestetään ensisijaisesti sosiaalihuoltolain perusteella.

Henkilökohtaisella avulla on tarkoitus mahdollistaa ja tukea vaikeavammaisen henkilön itsenäistä elämää, omia valintoja ja hänen omaehtoista toimintaansa. Tämä edellyttää vaikeavammaiselta henkilöltä kykyä itse määritellä avun sisältö, toteuttamistapa ja toteuttamisaika. Henkilökohtaista apua toteutettaessa vaikeavammaisen henkilön pitää kyetä ohjaamaan tilannetta ja toimintaa, jossa avustaja työskentelee ja saa vaikeavammaiselta henkilöltä toimintaohjeensa.

Vammaispalvelulain mukaista henkilökohtaista apua ei myönnetä vaikeavammaisille henkilöille, joiden riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon tukitoimin. Näin ollen henkilökohtaista apua ei voi saada, jos henkilö on laitoshoidossa tai pitkäaikaisessa sairaalahoidossa. Henkilökohtaista apua ei myönnetä myöskään silloin, jos avuntarve on määrältään ja sisällöltään tai välttämätön apu toteuttamistavaltaan laitoshoitoon verrattavaa, pääasiassa sairaanhoidon osaamista tai muuta erityisosaamista jatkuvasti ja pitkäaikaisesti, vaikka apu annetaan vaikeavammaisen henkilön omassa kodissa. Mikäli avun tarve painottuu selkeästi huolenpitoon, hoivaan ja valvontaan tai työntekijälähtöiseen hoitoon, ei vammaispalvelulain mukaista henkilökohtaista apua myönnetä. Tällöin kyseeseen tulevat ensisijaisesti omaishoidon tuki, kehitysvammahuollon erityispalvelut tai muut sosiaali- ja terveystyöpalvelut, esimerkiksi kotihoito.

Henkilökohtaista apua on järjestettävä päivittäisiä toimia, työtä ja opiskelua varten siinä laajuudessa kuin vaikeavammaisen henkilö sitä välttämättä tarvitsee. Päivittäisillä toimilla tarkoitetaan niitä toimintoja, joita tehdään joka päivä tai harvemmin, mutta kuitenkin toistuvasti. Päivittäisiin toimiin lukeutuvat muun muassa pukeutuminen, henkilökohtaisen hygienian hoito, vaate- ja ruokahuolto, kodin siisteydestä huolehtiminen. Vaikeavammaisen henkilön osallistuminen huollossaan tai hoidossaan olevan lapsen päivittäisiin toimiin voidaan mahdollistaa henkilökohtaisella avulla.

Työllä tässä tarkoitetaan työsuhdetta tai yritystoimintaa, josta vammaisen henkilö saa toimeentulonsa kokonaan tai osittain. Välttämättömään henkilökohtaiseen apuun oikeuttavana pidetään opiskelua, joka johtaa tiettyyn tutkintoon tai ammattiin tai vahvistaa vaikeavammaisen henkilön ammattitaitoa sekä parantaa hänen mahdollisuuksiaan työllistyä; esimerkkeinä ammatillisiin opintoihin valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus. Muunlainen opiskelu katsotaan harrastukseksi ja siihen henkilökohtainen apu järjestetään harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen tarkoitettujen tuntimäärien puitteissa.

Henkilökohtainen apu sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen antaa vaikeavammaiselle henkilölle mahdollisuuden esimerkiksi tavata ystäviä ja sukulaisia sekä muita ihmisiä kodin ulkopuolella.

Harrastuksia, yhteiskunnallista osallistumista tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämistä varten henkilökohtaista apua on järjestettävä vähintään 30 tuntia kuukaudessa, jollei tätä pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä avuntarvetta.

Kunta voi järjestää henkilökohtaista apua seuraavilla tavoilla:

Vammaispalvelulain mukaan kunta voi järjestää henkilökohtaista apua seuraavasti:

- 1) korvaamalla vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset työnantajan maksettavaksi kuuluvine lakisääteisine maksuineen ja korvauksineen sekä muut kohtuulliset avustajasta aiheutuvat välttämättömät kulut;
- 2) antamalla vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluiden hankkimista varten sosiaalihuoltolain 29 a §:ssä tarkoitetun palvelusetelin, jonka arvo on kohtuullinen; taikka
- 3) hankkimalla vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluita julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta tai järjestämällä palvelun itse taikka sopimuksin yhdessä muun kunnan tai muiden kuntien kanssa.

Kaikkia henkilökohtaisen avun järjestämistapoja voidaan lain mukaan myös yhdistää toisiinsa sekä muihin vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin ja tukitoimiin, jos se on tarkoituksenmukaista vaikeavammaisen henkilön palvelusuunnitelmassa määritellyn avuntarpeen mukaan.

Kunnalla on oikeus päättää henkilökohtaisen avun järjestämistavasta asiakkaan yksilölliset olosuhteet, elämäntilanne ja oma tahto huomioiden. Avun järjestäminen on riippuvainen kunnan palvelurakenteesta ja käytettävissä olevista järjestämistavoista.

Henkilökohtaisen avun toteuttamistapa on ensisijaisesti henkilökohtainen avustaja, jolloin vaikeavammaisen henkilö toimii työnantajana. Lisäksi varsinkin pienten tuntimäärien kyseessä ollessa kunta voi hankkia vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluita julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Päätös henkilökohtaisesta avusta sekä sen toteuttamistavasta ja tuntimäärästä tehdään aina yksilölliseen palvelusuunnitelmaan perustuen.

Kunta voi järjestää henkilökohtaista apua korvaamalla vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat lakisääteiset maksut ja korvaukset sekä muut kohtuulliset, välttämättömät kulut. Ilta- ja viikonlopputyöstä aiheutuvat lisät korvataan, jos ilta- ja viikonlopputyö on vammaisen kannalta välttämätöntä, ja siitä on sovittu vammaispalvelun kanssa.

Henkilökohtaisen avustajan työnantajana on vaikeavammaisen henkilö tai vaikeavammaisen lapsen vanhempi. Työsuhde perustuu avustajan ja vaikea vammaisen henkilön väliseen

työsopimukseen eikä henkilökohtainen avustaja ole siis työsuhteessa kuntaan. Vaikeavammaisen henkilö hankkii ja palkkaa avustajansa itse ja työnantajana huolehtii itse työnantajalle kuuluvista velvoitteista. Henkilökohtaisen avustajan korvauksen maksaminen edellyttää tällöin, että vaikeavammaisen henkilö pystyy toimimaan työnantajana. Vaikeavammaista henkilöä on tarvittaessa ohjattava ja autettava avustajan palkkaukseen liittyvissä asioissa.

- Pöytyän kunta järjestää henkilökohtaista apua ensisijaisesti työnantajamallin mukaisesti, jolloin vaikeavammaisen henkilö toimii itse työnantajana, valitsee ja palkkaa avustajan itse.
- Työnantajuuteen liittyvissä käytännön asioissa asiakkailla on mahdollista saada apua yksityiseltä tilitoimistolta.
- Erityisissä tilanteissa asiakkaalle voidaan ostaa Avustajakeskukselta Tuettu työnantajuus – palvelu, jolloin Avustajakeskus hoitaa työnantajan velvollisuudet asiakkaan säilyessä kuitenkin työnantajana.
- Pöytyän kunta voi järjestää avustajapalvelun itse taikka sopimuksin yhdessä muun kunnan tai muiden kuntien kanssa.
- Tarpeen vaatiessa Pöytyän kunta voi hankkia henkilökohtaiseen apuun liittyviä palveluja myös julkiselta tai yksityiseltä palveluntuottajalta.

Henkilökohtainen apu on asiakkaalle maksuton palvelu.

Henkilökohtainen apu lapselle

Normaalisuusperiaatteen mukaisesti vaikeavammaiselle lapselle voidaan myöntää henkilökohtaista apua ikätasoa vastaavaan asiointi-, harrastus- ja virkistystoimintaan. Ensisijaisesti kyse on tällöin kodin ulkopuolella tapahtuvasta toiminnasta. Vanhempien lapselleen antama hoiva ja huolenpito eivät ole lain tarkoittamaa avustamista, eikä sitä toteuteta henkilökohtaisen avun turvin.

Henkilökohtaisen avun käyttö edellyttää vaikeavammaiselta henkilöltä kykyä tehdä omaan elämään liittyviä päätöksiä ja kykyä esittää toiveensa ja ohjata avustajaa. Henkilökohtaisen avun käyttö edellyttää vaikeavammaiselta henkilöltä kykyä tehdä omaan elämään liittyviä päätöksiä ja kykyä esittää toiveensa ja ohjata avustajaa. Avun tarpeen määrittely ei voi perustua pelkästään toisen henkilön esittämiin toiveisiin.

Ensisijainen vastuu varhaiskasvatuksessa tarvittavasta avusta on varhaiskasvatuksella. Perusopetuslain mukaan vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut opetustoimen toteuttamana.

Henkilökohtainen apu ja palveluasuminen

Vammaispalvelulain mukaisen vaikeavammaisten palveluasumisen tai muiden asumispalveluiden piirissä olevien vaikeavammaisten henkilöiden avun saanti päivittäisissä toimissaan kotona turvataan edelleen palvelutalon tai asumisyksikön henkilökunnan antamalla avulla.

Henkilökohtainen apu kohdistuu tällöin kodin ulkopuolisiin toimiin.

Henkilökohtainen apu ja omainen tai läheinen

Vaikeavammaisen henkilön omainen tai läheinen ei voi toimia häneen työsuhteessa olevana palkattuna henkilökohtaisena avustajana, ellei sitä ole erittäin painavasta syystä pidettävä avustettavan edun mukaisena. Rajaus on tarpeellinen, jotta vaikeavammaisen henkilön aktiivinen toimintakyky, oma tahto ja itsemääräämisoikeus toteutuisivat mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti palkatun henkilökohtaisen avun turvin.

Erityisen painava syy voi olla esimerkiksi äkillinen avuntarve vakituisen avustajan sairastuessa tai hänen työsuhteensa päättyessä. Erityisen painava syy voi liittyä myös vamman tai sairauden laatuun. Jo voimassa olevia omaisen tai muun läheisen henkilön kanssa tehtyjä työsopimuksia ei kuitenkaan tarvitse purkaa, jos tilannetta voidaan pitää vaikeavammaisen henkilön edun mukaisena.

Omaisella tarkoitetaan vaikeavammaisen henkilön puolisoa, sisaruksia, lapsia, vanhempia tai isovanhempia. Läheinen on henkilö, joka asuu samassa taloudessa vaikeavammaisen henkilön kanssa (esimerkiksi avopuoliso) tai on muutoin lähiyhteisöön kuuluvana jatkuvasti kanssakäymisessä vaikeavammaisen henkilön kanssa arjen eri tilanteissa.

2.3 Palveluasumisen järjestäminen (VpL 8 §, VpA 10 §, 11 §)

Palveluasumisella ja siihen liittyvillä palveluilla ja tukitoimilla mahdollistetaan vaikeavammaisen henkilön suoriutuminen tavanomaisista elämäntoiminnoista mahdollisimman itsenäisesti.

Palveluasumista järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa.

Palveluasumista myönnetään vaikeavammaisille henkilöille, jotka kykenevät tekemään itsenäisiä ratkaisuja asumiseen ja muuhun jokapäiväiseen elämään liittyvissä asioissa. Vammaispalvelulain mukaista palveluasumista järjestetään, mikäli ensisijaisen lainsäädännön mukaiset palvelut eivät ole asiakkaalle riittäviä tai sopivia.

Avun tarpeen tulee olla jatkuvaluontoisesti, vuorokauden eri aikoina tai muutoin erityisen runsaasti (VpA 11 §). Erityistä velvollisuutta palveluasumisen järjestämiseen ei kunnalla ole, mikäli henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein.

Palveluasumiseen kuuluu asunto, sekä asumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä asukkaan jokapäiväiselle suoriutumiseksi. Palveluasuminen voidaan toteuttaa järjestöjen tai yksityisten palveluntuottajien ylläpitämissä tai kunnan omissa asumisyksiköissä. (VpL 8 §.)

Palveluasumista voidaan järjestää myös henkilön omassa asunnossa esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan, omaishoidon tuen ja kotipalvelun avulla. Asiakas vastaa itse muun muassa ravintomenoista, vuokrasta sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta aiheutuvista menoista.

Palveluasumiseen liittyvät erityispalvelut ovat vaikeavammaiselle henkilölle maksuttomia (asiakasmaksulaki 4 §). Maksuttomia palveluja ovat esimerkiksi kotihoito. Ikääntyvien henkilöiden osalta pyritään erottamaan vaikeavammaisuus ikääntymiseen liittyvästä palvelutarpeen lisääntymisestä. Ikääntyville henkilöille, joiden toimintakyky on alentunut ikääntymiseen liittyvien sairauksien vuoksi, järjestetään palveluasumista sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön perusteella.

2.4 Asunnon muutostyöt (VpL 9 § ja VpA 12 §, 13 §)

Kunnan on korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä aiheutuvat kohtuulliset kustannukset silloin, kun hän vammansa tai sairautensa vuoksi välttämättä tarvitsee näitä toimenpiteitä suoriutuakseen tavanomaisista elämäntoiminnoista. Asunnon muutostyöksi katsotaan myös muutostöiden suunnittelu ja esteiden poistaminen asunnon välittömästä lähiympäristöstä. Kunnalla ei kuitenkaan ole erityistä velvollisuutta kustannusten korvaamiseen, jos vaikeavammaisen henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein. (VpL 9 § 2 mom.)

Vaikeavammaisen henkilön vamman tai sairauden vuoksi tehtäviä välttämättömiä asunnonmuutostöitä ovat esimerkiksi ovien leventäminen, luiskien rakentaminen, kylpyhuoneen/wc:n laajentaminen/rakentaminen sekä vastaavat muut henkilön vakituksessa asunnossa suoritettavat välttämättömät rakennustyöt. Lain mukaan voidaan korvata ainoastaan henkilön vakituiseen asuntoon tehtävät välttämättömät muutostyöt. Vammaispalvelulain mukaisia asunnon muutostöitä ei ole tarkoitettu peruskorjaukseen. Mikäli asunto on vanha ja

huonokuntoinen, harkitaan kustannusten kohtuullisuus ja muutostöiden välttämättömyys tapauskohtaisesti.

Vammaisen henkilön on hyvä asioiden sujumisen kannalta neuvotella etukäteen kunnan kanssa välineiden ja laitteiden hankkimisesta tai asunnon muutostöiden teettämisestä. Jos muutostöistä tai apuvälineitä hankitaan ilman voimassa olevaa vammaispalveluiden päätöstä, kustannusten korvaaminen voi olla epävarmaa. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2019.) Asunnonmuutostöistä aiheutuvien kustannusten tulee olla kohtuullisia ja korvaus myönnetään vamma ja sairaus huomioon ottaen edullisimman toteuttamistavan mukaan. Asiakkaan tulee hankkia kirjallinen lupa muutostöihin asunnon omistajalta tai taloyhtiöltä ennen kuin muutostyöt voidaan aloittaa. Asiakas valvoo asunnon muutostöiden toteuttamista. Asiakas on asunnon muutostöiden tilaaja ja Pöytyän kunta maksaja. Asiakas voi ehdottaa tiettyä palveluntuottajaa asunnon muutostöiden teettämiseen ja vammaispalveluissa voidaan myös auttaa palveluntuottajan etsimisessä.

Viranhaltija arvioi muutostöiden välttämättömyyttä ja kustannusten kohtuullisuutta käyttäen apuna asiantuntijalausuntoja. Hakemuksen liitteiksi voidaan pyytää:

- lääkärin, kuntoutusohjaajan, toimintaterapeutin tai fysioterapeutin laatimaa lausuntoa muutostyön tarpeellisuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta;
- esimerkiksi toimintaterapeutin tai rakennusmestarin tekemää yksilöllistä suunnitelmaa;
- yrittäjän laatimaa kustannusarvioita;
- rakennustarkastajan tai johtavan rakennustarkastajan arviota muutostöiden tarkoituksenmukaisuudesta ja kustannusarvion kohtuuhintaisuudesta.

2.5 Asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet (VpL 9 § ja VpA 12 §, 13 §)

Vaikeavammaiselle henkilölle korvataan asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos hän vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee niitä suoriutuakseen tavanomaisista elämäntoiminnoista.

Asunnon välineet ja laitteet voidaan hankkia kunnan omistukseen ja annetaan vaikeavammaiselle henkilölle käytettäväksi. Vammaispalveluista myönnettäviä asunnon välineitä ja laitteita ovat kiinteästi asennettavat laitteet, kuten esimerkiksi sähköiset ovenavauslaitteet ja nostolaitteet. Lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin kuuluvia apuvälineitä, kuten liikkumisen apuvälineitä, tulee tiedustella terveystieteiden keskuksen fysioterapeuteilta.

Hissejä kustannetaan asuinrakennukseen vain, jos asunto muuten on vammaiselle henkilölle sopiva eikä muita ratkaisuja asumisen turvaamiseksi ole. Hissi voidaan kustantaa ainoastaan

silloin, kun se turvaa asiakkaan välittömän pääsyn asuntoon. Kerrostalojen yleiseen käyttöön tarkoitetut hissit eivät kuulu vammaispalvelun piiriin. Kerros- ja rivitaloissa taloyhtiöltä tarvitaan lupa asunnon välineiden ja laitteiden asentamiseen.

Hakemuksen liitteeksi tarvitaan:

- riittävät asiantuntijalausunnot välineiden ja laitteiden tarpeellisuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta; esimerkiksi lääkärin, fysioterapeutin, toimintaterapeutin tai sosiaalityöntekijän lausunto;
- hinta- tai kustannusarvio.

2.6 Vaikeavammaisten päivätoiminta (VpL 8 §, 8b §)

Vammaispalvelulain mukaista päivätoimintaa järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään 16 - 65 - vuotiasta työkyvyttöä henkilöä, jolla vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen vuoksi ei ole edellytyksiä osallistua sosiaalihoitolain (710/1982) 27 e §:ssä tarkoitettuun työtoimintaan ja jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin (VpL 8 b §).

Vaikeavammaisten päivätoiminnan tulee olla aktivoivaa ja tavoitteellista toimintaa sekä tukea vaikeavammaisen henkilön itsenäisessä elämässä selviytymistä ja sosiaalista vuorovaikutusta. Asiakkaiden toimintakyky ja palveluiden tarve sekä mahdollisuudet osallistua työ- tai päivätoimintaan arvioidaan palvelusuunnitelmaa tehtäessä. Päivätoimintaa on järjestettävä palvelusuunnitelmaan kirjatun yksilöllisen tarpeen mukaisesti siten, että vaikeavammaisella henkilöllä on mahdollisuus osallistua toimintaan viitenä päivänä viikossa tai tätä harvemmin, jos vaikeavammaisen henkilö kykenee osallistumaan työtoimintaan osa-aikaisesti tai siihen on muu hänestä johtuva syy.

Vaikeavammaisten päivätoiminta on asiakkaalle maksutonta eikä siitä makseta työtoimintarahaa. Asiakas maksaa itse päivätoimintakeskuksen määrittelemän ateriakorvauksen. Vammaispalvelulain mukaiseen päivätoimintaan liittyviä kuljetuksia ja aterioita ei ole säädetty maksuttomiksi toisin kuin kehitysvammaisten työ- ja päivätoiminnan kuljetukset.

3. HARKINNANVARAISET PALVELUT JA TUKITOIMET (MÄÄRÄRAHASIDONNAISET PALVELUT)

Harkinnanvaraisia palveluita ja tukitoimia myönnetään vammaisille henkilöille talousarvioon varattujen määrärahojen puitteissa. Vammaispalvelulaki edellyttää, että määrärahoja näihin palveluihin ja tukitoimiin varataan kunnassa esiintyvän tarpeen mukaisesti.

Pöytyän kunta kohdentaa määrärahojaan työssäkäyviin ja opiskeleviin vaikeavammaisiin henkilöihin sekä perheisiin, joissa on vaikeasti vammaisen lapsi. Palvelut kohdennetaan ensisijaisesti kaikkein vaikeimmassa asemassa oleviin hakijoihin.

Määrärahasidonnaisia palveluita ja tukitoimia ovat:

- sopeutumisvalmennus;
- päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet;
- autoavustus;
- ylimääräiset vaatekustannukset;
- ylimääräiset ravintokustannukset.

3.1 Sopeutumisvalmennus (VpL 8 §, VpA 15 §)

Vammaispalvelulain perusteella myönnettävän sopeutumisvalmennuksen tarkoituksena on vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä neuvonta, ohjaus ja valmennus sosiaalisen toimintakyvyn säilyttämiseksi ja edistämiseksi. Sopeutumisvalmennusta myönnetään tapauskohtaisesti harkiten, mikäli asiakas ei voi saada palvelua muiden lakien perusteella.

Yksilöllisenä sopeutumisvalmennuksena voidaan myöntää esimerkiksi tukiviittomien opetusta tai asumisvalmennusta vaikeavammaisille nuorille. Vaikeavammaisille lapsille tai nuorille voidaan järjestää tilapäishoitoa tarpeen mukaan esimerkiksi lyhytaikaisena perhehoitona.

Sopeutumisvalmennuksena myönnettävien palvelujen perusteena voi olla esimerkiksi kuntoutussuunnitelman suositus tai muun hoitavan tahon suositus. Sopeutumisvalmennuksena ei tueta loma- tai virkistystoimintaa.

3.2 Päivittäisissä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet (ei autoon kuuluva) (VpL 9 §, VpA 17 §)

Yksilöllisesti harkittuihin taloudellisiin tukitoimiin ja palveluihin voidaan erityisestä syystä myöntää avustusta, mikäli kyseessä olevat toimenpiteet tai palvelut olennaisesti edistävät vammaisen omatoimista suoriutumista ja vähentävät muiden palveluiden tarvetta. Päätöksiä tehdään tapauskohtaisesti harkiten.

Vammaispalvelulain tarkoittamaa taloudellista tukea päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin voidaan myöntää vammaiselle henkilölle, joka tarvitsee niitä vammansa tai sairautensa vuoksi liikkumisessa, viestinnässä ja henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnassa ja jotka eivät kuulu lääkinnällisenä kuntoutuksena korvattaviin apuvälineisiin.

Välineiden, koneiden ja laitteiden korvaaminen on tarkoituksenmukaista silloin, kun niiden avulla mahdollistuu vammaisen henkilön omatoiminen suoriutuminen päivittäisistä toiminnoista. Olennaista on, että väline/kone/laitte on nimenomaan henkilön vamman tai sairauden vuoksi tarpeellinen. Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuneista kohtuuhintaisista hankintakustannuksista korvataan puolet. Välinettä, konetta tai laitetta, joka on yleisesti talouksiin kuuluva, ei myönnetä vammaispalveluna (kuten iPhone/Siri-ohjelma, tabletti tai kannettava tietokone). Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman edellyttämät välttämättömät muutostyöt korvataan kuitenkin kokonaan.

3.3 Autoavustus (VpL 9 §, VpA 17 §)

Taloudellista tukea auton hankintaan ja vamman vaatimiin auton lisälaitteisiin sekä auton välttämättömiin muutostöihin voidaan myöntää silloin, kun vammaisen henkilö ei voi käyttää vammansa tai sairautensa vuoksi julkisia joukkoliikennevälineitä.

Autoavustuksen myöntämisellä tuetaan vaikeavammaisen henkilön opiskelua, työssäkäyntiä tai vaikeavammaisen lapsen jokapäiväisiä kuljetusmahdollisuuksia. Korvauksen saaminen edellyttää, että hakija on vaikeavammaisen, kuljetustarve on säännöllinen ja päivittäinen, apuvälineiden käyttö on säännöllistä sekä muut vammaan, sairauteen tai sosiaaliseen elämään liittyvät perustelut oman auton tarpeesta. Autoavustuksen myöntämisen seurauksena kuljetuspalveluiden kustannukset vähenevät oleellisesti.

Autoavustusta hakiessa asiakkaan tulee toimittaa hakemuksen liitteenä enintään vuoden vanha lääkärintuomio, kirjallinen kustannusarvio autosta, kustannusarviot vamman tai sairauden johdosta välttämättömistä lisälaitteista ja arvio niiden muutostöiden kustannuksista, autoliikkeen tai muun tahon tekemä arvio vanhan auton arvityksestä, ennakkoveropäätös autoveron palautuksesta, päätökset muista auton hankintaan myönnettyistä avustuksista tai korvauksista sekä muut perustelut autoavustuksen myöntämiseksi.

Harkinnanvaraiset autoavustukset kohdennetaan ensisijaisesti työikäiselle vaikeavammaiselle henkilölle, jolle auto on välttämätön työn tai tutkintotavoitteisen opiskelun vuoksi. Avustus myönnetään vain erityisen painavasta syystä vaikeasti liikuntavammaisen, sähköpyörätuolilla liikkuvan tai pitkäaikaissairaana lapsen perheelle, jossa auto on välttämätön tukemaan lapsen jokapäiväistä kuljettamista. Ensisijaisina tukitoimina korvataan lapsen vamman tai sairauden johdosta tarpeelliset lisävarusteet.

Autoavustus myönnetään yleensä vain kerran, vammautumisen jälkeen tapahtuvaan ensimmäisen auton hankintaan. Liikkumisvälineiden kuten auton kohtuullisiin hankintakustannuksiin voidaan avustusta myöntää korkeintaan puolet, pääsääntöisesti enintään 3 000 euroa, vammaisen itsensä maksettavaksi jäävästä osuudesta. Korvauksen kohtuullisuus määritellään aina asiakaskohtaisesti ottaen huomioon vamman tai sairauden edellyttämä tarve. Vähennyksinä otetaan huomioon autoveronpalautus, vanhasta autosta saatu hyvitys ja muu mahdollinen tuki.

Autoon voidaan korvata vamman ja sairauden edellyttämät välttämättömät lisälaitteet. Niihin liittyvät asennustyöt korvataan kokonaan. Edellä mainittujen laitteiden siirtokustannukset tai uusien laitteiden kustannukset myönnetään vain, mikäli auton vaihtaminen on välttämätöntä vamman takia. Lisälaitteiden korjaus- ja huoltokustannusten korvaus arvioidaan tapauskohtaisesti määrärahojen puitteissa.

Auton huoltokustannukset, korjaukset ja talvi/kesärenkaat eivät kuulu autoavustuksen piiriin.

Apuvälineiden ja laitteiden erityistarve tulee osoittaa hakemukseen liitettävillä asiantuntijalausunnoilla. Asiakkaan tulee hankkia tarjotut tarvittavista välineistä ja laitteista ja liittää ne hakemukseen.

Muihin liikkumisvälineisiin voidaan myöntää puolet kustannuksista, mikäli voidaan katsoa, että se oleellisesti helpottaa vaikeavammaisen henkilön liikkumista.

3.4 Ylimääräiset vaatekustannukset (VpL 9 §, VpA 15 §)

Vammaiselle henkilölle voidaan korvata ylimääräisiä vaatetuskustannuksia, jotka johtuvat vamman tai sairauden aiheuttamasta vaatteiden tavanomaista huomattavasti suuremmasta kulumisesta tai siitä, että henkilö ei vammansa vuoksi voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita.

Vaateavustuksella pyritään korvaamaan sellaisia ylimääräisiä vaatteiden hankkimisesta aiheutuvia kustannuksia, joita muulla väestöllä ei ole. Vammaisen henkilön tulee antaa selvitys vamman tai sairauden aiheuttamista ylimääräisistä vaatekustannuksista. Kunnan korvattavaksi tulee tavanomaisen vaatetuksen ja erityisvaatetuksen välinen erotus. Valmisvaatteet eivät kuulu korvauksen piiriin. Ylimääräiset vaatetuskustannukset korvataan tositteita vastaan.

3.5 Ylimääräiset erityisravintokustannukset (VpL 9 §, VpA 19 §)

Ylimääräisiä erityisravintokustannuksia voidaan korvata, mikäli vammaisen henkilö joutuu vammasta johtuen käyttämään pitkäaikaisesti ja säännöllisesti erityisravintovalmisteita ja hänelle aiheutuu siitä huomattavia lisäkustannuksia, joihin hän ei saa korvausta muun lain nojalla. Korvauksen edellytyksenä on yksityiskohtainen lääketieteellinen selvitys siitä, että vamma tai sairaus välttämättä edellyttää erityisravinnon tai –valmisteen käyttöä. Vammaispalveluna korvausta voidaan suorittaa vain siinä tapauksessa, että ensisijaiset tukimuodot (lähinnä Kelan etuudet) on ensin selvitetty. Vammaispalvelujen ylimääräiset erityiskustannukset maksetaan Kelan kulloinkin voimassaolevan peruskorvauksen mukaan. Korvaus suoritetaan tositteita vastaan. Erityisravintokustannuksia arvioitaessa huomioidaan tavanomaisen päivittäisen ravinnon ja erityisravintokustannusten erotus.

Ohjeet eivät poista viranhaltijalta lakiin perustuvaa yksilöllistä ja tapauskohtaista harkintavaltaa.

ASIAA KOSKEVAT SÄÄDÖKSET JA OHJEET

Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (759/1987)

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 4 §:n muuttamisesta, HE 166/2008 vp.

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987)

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014